

повільно просуваються в цих питаннях. Гальмує вивчення механізму впливу соціокультурних орієнтацій деформації, які виникли у суспільстві, недооцінка філософських ідей про самоцінність людського існування, цілісність взаємопов'язаного світу, пріоритет загальнолюдських цінностей тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех В.П. Генезис соціального організму країни: Монографія. – 2-е вид., доп. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 288 с.
2. Донченко Е.А. Фрактальная психология. (Доглубинные основания индивидуальной и социетальной жизни). – К.: Знання, 2005. – 323 с.
3. Кочетков М.В. Профессиональное развитие преподавателя в сотворчестве со студентами в вузе: Автореф. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Академия управления МВД России. – М., 2007. – 50 с.
4. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
5. Майборода О.В. Гуманітарні проблеми інформатизації вищої освіти. Матеріали третьої Міжнародної науково-методичної конференції “Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи” 8-9 вересня 2005 р. – Херсон, 2005.
6. Матвієнко О.В. Освіта в інформаційному суспільстві: суперечності, тенденції, теоретико-методологічні засади розвитку // Професійна освіта. – 2004. – № 2. – С. 106-112.
7. Налимов В.В., Дрогалина Ж.А. Реальность нереального. – М.: Издательство “МИР ИДЕЙ”, АО АКРОН, 1995. – 432 с.
8. Налимов В.В. Разбрасываю мысли. В пути и на перепутье. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 344 с.
9. Ніколаєнко С. Реформування системи освіти в контексті світових інтеграційних процесів // Пам'ять століть. – 2005. – № 3-4. – С. 4-12.
10. Предко О.І. Можливості релігії у світлі трансперсональної перспективи: релігієзнавчий аспект // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – Вип. 67 / Гол. ред. В.П. Бех. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – С. 21-31.
11. Смирнов М.Ю., Тульпе И.А. Научная мысль и позиция ученого: к постановке некоторых вопросов теоретического религиоведения // Религиоведение. – 2004. – № 1. – С. 18-29.

УДК 371.036

І.І. Корольова

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті розкрито взаємозв'язок соціалізації та естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності студентів вищих навчальних закладів, що впливають на їх розвиток та формування.

In their article the interrelation of socialization and aesthetic education during cultural activity of students of higher educational institutions which influence their development and formation is opened.

Вступ. Вхідження нашої країни у новий історичний період розвитку всіх сфер життєдіяльності, відродження національної культури, традицій визначають першочергове вирішення питань виховання та соціалізації молоді.

Ці процеси відіграють важливу роль у формуванні особистості, її світогляду, свідомості і самосвідомості. Відсутність особистісно зорієнтованого виховання молоді у культурному, емоційному розвитку в ХХ столітті негативно впливала на формування особистості. Настала гостра необхідність виходу на нові рівні розвитку особистості на основі широкого використання засобів національної культури, всебічного врахування умов

життєдіяльності. Змінити в позитивному напрямку формування загальної культури, в тому числі естетичної культури, що є основною ціллю сучасної школи, в якій створені умови для творчого розвитку особистості. Зазначена проблема набула свого висвітлення у працях сучасних науковців у різних аспектах: соціалізація особистості (Н. Лавриченко), соціалізація і виховання дитини (Н. Голованова), соціалізація і виховання молоді (І. Кон, Н. Нікандров), формування особистості у процесі естетичного виховання засобами культури (В. Бутенко, Н. Миропольська, О. Рудницька та ін.), естетичне виховання як умова соціалізації особистості, залучення її до культурних надбань суспільства (Г. Апрасян, В. Асмус, Ю. Борєв, І. Зязюн, А. Канарський, В. Крутоус, В. Кудін, М. Овсянников та ін.).

Формулювання цілей дослідження. Зважаючи на актуальність і складність окресленої проблеми науково-теоретичного пошуку, перед нами постала мета – розкрити взаємозв'язок виховання та соціалізації молоді у вищому педагогічному закладі.

Результати дослідження. Отже, об'єктивні передумови дослідження спираються на такі протиріччя між:

- потребою молоді і умовами, в яких вона перебуває у навчальному закладі;
- цілями, завданнями формування та розвитку особистості й відсутністю необхідних і достатніх педагогічних умов, значущих для реалізації поставлених цілей;
- змістом виховання та соціалізації у навчальних закладах, який відповідає потребам молоді у культуротворенні та технологіями їх функціонування, які не повно забезпечують засвоєння молоддю цього змісту на особистісному рівні.

Особистість завжди конкретно-історична, вона є продуктом своєї епохи і тих суспільно-історичних відносин, учасницею яких вона є. Вивчення особистості є за своєю сутністю дослідженням становлення особистості за певних соціальних умов, певного суспільного ладу.

Ми погоджуємося з позицією дослідників, що такий надскладний об'єкт дослідження, як людина, способом індивідуального буття якої і є особистість, може успішно вивчатися лише за умови об'єднання зусиль багатьох наук – філософії, історії, психології, антропології, культурології, соціології, педагогіки [4: 357].

У педагогічному контексті особистість доцільно розглядати як суверенну реальність, яка розвивається. Водночас необхідно комплексно підходити до феномена особистості, тобто вивчати її як істоту соціальну і разом з тим індивідуально неповторну, що, в свою чергу, вказує на потребу в педагогічному аспекті розглядати і процес соціалізації. Такий підхід висвітлено у дослідженні Н. Голованової, яка взаємопов'язує соціалізацію і виховання, засобами самовиховання. Дослідниця розглядає процес соціалізації у педагогічному контексті, виділяючи параметри його значущості для процесу становлення та розвитку особистості:

- цілепокладання (цілі виховання за сучасних умов передбачають широкий погляд на життєве самовизначання особистості, на виділення в якості цілі виховання самореалізацію людиною своїх здібностей...);
- визнання пріоритету загальнолюдських і національних цінностей над класовими;
- пошук результативних способів засвоєння людиною соціального досвіду;
- проблема якості освіти, результат освіти [2: 25-27].

Таким чином, чітко простежується думка щодо взаємозв'язку соціалізації, виховання, формування та розвитку особистості. Становлення особистості здійснюється у процесі засвоєння людьми досвіду і ціннісних орієнтацій даного суспільства, що називається соціалізацією. Соціалізація як об'єктивний багатоаспектний процес відбувається у взаємодії особистості з її соціальним довкіллям. Цілеспрямований, свідомий або спонтанний характер взаємодії, відбувається на міжособистісному рівні і на рівні стосунків особи із суспільними інституціями.

Тому, на наш погляд, є обґрунтованим виділення в теоретичних працях Н. Головановою певних типових позицій щодо взаємозв'язку виховання та соціалізації:

- “соціалізація “поглинає” виховання (це широкий прижиттєвий процес, у якому виховання” як соціально керована соціалізація” необхідне лише у певному віці та з певними цілями);
- соціалізація та виховання існують “паралельно” (у кожного з цих процесів свої специфічні функції у розвитку особистості);
- соціалізація починається раніше виховання і, як “естафету” передає йому свої досягнення (тобто виховання розуміють як процес, завжди наступним за соціалізацією);
- соціалізація як стихійний і лише відносно спрямований процес доповнюється вихованням, яке цілеспрямоване і в системі організовує соціальний вплив” [2: 5-6].

Відповідно є певна позиція з визначення поняття виховання. У розкритті виховання як педагогічного терміну П.Підкасистий у його змісті виділив три істотні ознаки:

- цілеспрямованості (наявність певного зразка, навіть самого загального, як соціально-культурного орієнтира);
- відповідності ходу процесу соціально-культурним цінностям як досягнення історичного розвитку людства;
- наявність певної системи впливів, що організуються [5: 446].

На думку Н.Лавриненко, виховання – це цілеспрямований вплив на формування множини людських якостей: фізичних – здоров’я, працездатності, витривалості тощо; психологічних – інтелекту, волі, почуттів; духовних – моральності, спрямованості, світогляду, творчих засад; соціальних – комунікабельності, діловитості, розсудливості, толерантності, здатності до колективної діяльності тощо. Поняття “виховати людину” чи “виховати громадянина” водночас означають і “соціалізувати особистість, оскільки одне без одного навіть теоретично ці поняття неможливі [3: 58 – 59].

Людина як цілісний феномен, життєва позиція якої як особистості формується сукупністю всіх соціальних процесів, і особливо системою суспільного виховання.

Формування людини як особистості вимагає від суспільства постійного і свідомо організованого удосконалення системи суспільного виховання, подолання застійних, традиційних, стихійно утворених форм.

Виступаючи і суб’єктом і результатом суспільних відносин, особистість формується через її активні суспільні дії, свідомо перетворюючи й оточуюче середовище і саму себе у процесі цілеспрямованої діяльності.

Головна мета розвитку особистості – самореалізація людини, її здібностей і можливостей, але ці якості не розвиваються без участі інших людей, поза процесом діяльності, в якому вирішуються питання виховання.

Залучення особистості до культуротворення у процесі естетичного виховання виступає одним із шляхів самореалізації особистості. Культуротворча діяльність у вищому навчальному закладі дає можливості вирішувати комплекс складних проблем виховання студентської молоді. Зважаючи на її педагогічний потенціал, сучасна освітня практика звертається до освітньо-виховних можливостей культуротворчої діяльності, сподіваючись на успішне розв’язання питань у вихованні студентів, формуванні необхідних особистісних якостей. Визначаючи роль і результати культуротворчої діяльності, О. Шевнюк наголошує, що “культуротворча діяльність студента спирається на результати пізнання соціокультурних процесів і реалізується в полікомунікативному процесі; організація діалогового спілкування в педагогічній взаємодії спрямовується на розкриття значущих культурних цінностей і смислів, через які збагачується культурний тезаурус студента; інтеріоризується національний культурний досвід ставлення до світу і до людини, уможлиблюється пізнання основних категоріальних структур теорії й історії культури й активізується в ситуації залучення в різні форми просвітницької, краєзнавчої, музейної діяльності, а також художньої творчості” [7: 87-88].

Студентська культуротворча діяльність інтегрує у собі досвід культурної спадщини і досягнень сьогодення, виявляючи закономірність і випадковість суспільно-культурних явищ.

До числа характерних ознак культуротворчої діяльності студентської молоді відносять дослідники цієї проблеми (В. Бутенко, О. Рудницька та ін.) її соціальну обумовленість. Розкриваючи цю ознаку, В. Бутенко зазначає, що культуротворчість – це одна із рухливих і дуже гнучких соціальних категорій. Вона виникає як відгук на те нове, що починає зароджуватися у суспільстві [1]. На соціальну суть культуротворчості звертає увагу і О. Рудницька, яка вважає, щодо важливості залучення кожної особистості до предметного світу культурних цінностей, трансформація та збагачення яких забезпечує її розвиток. Особистість здатна бути носієм і творцем культури тільки тому, що вона перебуває у соціально-культурному контексті, з якого вона засвоює свої уявлення, правила життя, способи дії [6: 109].

Зростання ролі культуротворчої діяльності у навчально-виховному процесі приводить науковців до нових інтерпретацій культуротворчої діяльності. О. Шевнюк підкреслює, що культуротворча діяльність є критерієм результативності пізнання майбутнім учителем соціокультурних процесів, і що саме вона розкриває його здатність вийти за межі заданих умов життєдіяльності, за межі безперервного потоку педагогічної практики й побачити свій труд у цілому [7: 85].

Використання культуротворчості у вищій школі зумовлено тим, що вона дозволяє системно вирішувати актуальні завдання естетичного виховання студентської молоді та її соціалізації.

Теоретичне осмислення освітньо-виховних можливостей культуротворчої діяльності у вищих навчальних закладах дозволяє зазначити, що вона має вагомий вплив на особистість, формування у студентської молоді необхідних професійних і особистісних якостей. Культуротворчу діяльність у вищих навчальних закладах важливо розглядати як умову самореалізації особистості студента у сфері естетичного розвитку. У процесі культуротворчої діяльності студентська молодь має можливість набути необхідного естетичного досвіду, використати його в інших видах діяльності, виявити естетичне ставлення до явищ навколишньої дійсності, оперуючи вибірковістю з метою задоволення інтересів і потреб при спілкуванні зі світом прекрасного.

Висновки. Зважаючи на здійснений аналіз можна зазначити, що

- поняття соціалізації є елементом концептуальної системи педагогіки і тісно пов'язане з поняттями, які відображають явища розвитку, формування та виховання особистості;
- культуротворча діяльність у процесі естетичного виховання відіграє важливу роль у вихованні, як багатоаспектному педагогічному явищі, та соціалізації студентської молоді. Вона обумовлена внутрішніми мотивами самостійного набуття соціального та естетичного досвіду пізнання дійсності за законами краси, гармонії, цілісності та досконалості, в результаті чого відбувається її самореалізація.

Аналіз взаємозв'язку соціалізації, естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності та розвитку особистості вимагає подальшого ретельного обґрунтування, деталізації та систематизації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бутенко В. Культуротворчі ідеї в системі естетичного виховання учнівської молоді //Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. XXXI. – Херсон: Айлант, 2002. – С. 188 – 191.
2. Голованова Н.Ф. Социализация и воспитание ребенка. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – С-Пб.: Речь, 2004. – С. 5-6.
3. Лавриненко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы. – Київ: ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
4. Майерс Д. Социальная психология. – С-Пб.: Питер, 1997. – 682 с.
5. Педагогіка. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей /Под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 608 с.

6. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька. – Навч. посібник. – К.: ТОВ “Інтерпроф”, 2002. – 270 с.
7. Шевнюк О. Структура і функції культурологічної освіти майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія. – К.: “Педагогічна преса”, 2003, 1(XXXVIII). – С.81 – 89.

УДК 37.035.6

М.І. Кузьма-Кочур

СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ І НАПРЯМИ КРАЄЗНАВСТВА

У статті розкривається сутність і функції краєзнавства в сучасний період розвитку суспільства та основні напрями його досліджень. Проводиться короткий аналіз науково-педагогічної літератури, на основі якого складена модель національного краєзнавства, подається сутність основних його напрямків.

The article is devoted to the essence and function of the society and main trend sin its invest ga tion (according to the latest demands). The model of national country study is formed on the basis of analysis of scientific and pedagogical literature and main directions of invest ga tion are given.

Постановка проблеми. Одним із завдань розбудови незалежної України є формування у молодого українця національної самосвідомості, засвоєнню духовних цінностей, вихованню патріотизму, любові до Батьківщини. “Інструментом” у вирішенні цих завдань може бути краєзнавство, яке є одним із дієвих важелів національного, громадянського, патріотичного виховання.

Краєзнавство як сукупність знань про рідні місця, зародилося в далекому минулому. В різні історичні періоди існування суспільства були люди, які добре знали навколишню природу, її минуле і сучасне. М.Ю.Костиця у своїх публікаціях за результатами аналізу археологічних розробок дає характеристику періодів становлення краєзнавства, починаючи з витоків. Подані ним матеріали можна віднести до географічного напрямку краєзнавства. У своїх дослідженнях він доводить, що вже у 1742 році з’явився перший російський підручник невідомого автора “Руководство к географии”, в якому подаються рекомендації щодо глибшого вивчення рідного краю, місцевості, в якій живуть учні, після чого вивчати інші території і країни [10].

У педагогічну науку термін “краєзнавство” ввів В.Я.Уланов, описавши порядок застосування краєзнавчого матеріалу на уроках, необхідність участі вчителя у збиранні такого матеріалу, наголошував на доцільності створення шкільного краєзнавчого музею, посібників, висловив думку про введення краєзнавства в плани вчительських курсів і семінарів [21: 13].

Трактування сутності “краєзнавства” змінюється в різні історичні періоди, але з аналізу історичних джерел ми бачимо, що в основному в поняття “краєзнавство” вкладений географічний зміст. На земському з’їзді вчителів (1914р.) географ І.М.Маньков вперше запропонував термін “краєзнавство” порівняно з терміном “батьківщинознавство” для вивчення “другого концентру – краю (повіту або губернії)” [19: 5]. Такої ж думки дотримувався і Л.Берг, називаючи краєзнавство географією рідного краю. А тому, що “об’єкт і методи вивчення географії і краєзнавства співпадають – вважав О.Барков – то краєзнавство і потрібно розглядати, як “малу географію” [2]. О.Барков, розвиваючи думку В.Кондакова про те, що краєзнавство охоплює багато областей пізнання, наголошував ще і на тому, що комплекс наукових дисциплін виводять у своїй сукупності до наукового і всебічного пізнання краю [2].

У науковій літературі все більше з’являється статей, в яких подається хронологія розвитку краєзнавства як науки. Зокрема: